

Väikelaste emade töötuna arvelolek lapse isa vanemapuhkuse ajal

Sisukord

1. Uurimisprobleem ja andmed.....	3
1.1. Probleemi püstitus	3
1.2. Vanemahüvitise saamise tingimused ja muudatused ajas.....	3
1.3. Alusandmed.....	4
2. Isad vanemahüvitise saajana.....	5
3. Isade vanemahüvitise ajal emade töötuna arvele tulemine ja arveoleku kestus	8
3.1. Emade töötuks registreerumine isade vanemahüvitise saamise perioodil	8
3.2. Töötuna arvel olevate emade arveoleku, kasutatud hüvitiste ja teenuste võrdlus teiste registreeritud töötutega.....	14
4. Kokkuvõte.....	21

1. Uurimisprobleem ja andmed

1.1. Probleemi püstitus

Eestis on vanemahüvitise süsteemis toimunud alates 2018. aastast olulised seadusemuudatused, mis on muutnud töötamise vanemahüvitise ajal paindlikumaks. Samal ajal on Eesti Töötukassa (edaspidi töötukassa) nõustajad täheldanud, et registreeritud töötute hulgas on kasvanud nende väikelastega emade osakaal, kes töötuna arveloleku peamiseks põhjuseks toovad välja vajaduse saada ravikindlustus, sellal kui lapse isa kasutab vanemahüvitist, ning kes ei ole valmis koheselt tööle asuma. Käesolev analüüs püüab tuvastada vanemahüvitise süsteemi ajas muutumisega kaasnenud käitumuslikke muutusi väikelaste emade töötuks registreerumisel ning võimalikke kitsaskohti praeguses süsteemis ja tööotsingute toetamisel.

1.2. Vanemahüvitise saamise tingimused ja muudatused ajas

Vanemahüvitise eesmärk on tagada asendussissetulek isikule, kes kasvatab alla kolmeaastast last või lapsendab lapse ning soodustada töö- ja pereelu ühitamist. Eestis on võimalik vanemahüvitist kasutada nii emal kui isal, kuid vanemahüvitise kasutamise ja suuruse määramise tingimused on viimasel aastakümnel teinud läbi olulised muudatused, mis on mõjutanud ka isade vanemahüvitise kasutamist. Täpsema ülevaate saab lisaks alljärgnevale kirjeldusele ka tabelist 1.

2018. aasta 1. märtsil muudeti oluliselt vanemahüvitise süsteemi. Olulisemaks muutuseks oli vanemahüvitise saamise ajal töötasu teenimise lubamine varasemast suuremal määral. Kui varasemalt oli ilma vanemahüvitist vähendamata lubatud teenida töist tulu eelmise kalendriaasta 1. jaanuaril kehtinud töötasu alammäära ulatuses (2018. aastal enne 1. märtsi 470 eurot), siis seadusemuudatusega võimaldati teenida kuni pool vanemahüvitise ülempiirist (seadusemuudatuse rakendumisel 01.03.2018 oli see piir 1544 eurot). Seega suurenes vanemahüvitisega samaaegselt teenida lubatud¹ töise tulu piir märkimisväärselt.

Alates 1. juulist 2020 tekkis võimalus vanemahüvitist kasutada ka osade kaupa. Lisaks loodi isadele täiendav vanemahüvitis, mille raames on isal õigus 30-päevasele isapuhkusele, millega kaasneb isa vanemahüvitis. Isa vanemahüvitise õigus on nii töötaval kui ka mittetöötaval isal, kuid hüvitise saamise ajal isa tööd teha ei tohi. Võrdluseks, varasemalt oli isadel õigus isapuhkusele 10 tööpäeva ulatuses, mille eest saadi isapuhkuse tasu.

2022. aasta 1. aprillil toimusid vanemahüvitise süsteemis taas muudatused. Sünnitushüvitise asemel hakati emadele maksma kuni 100 päeva ulatuses ema vanemahüvitist. Varasema vanemahüvitise asendas jagatav vanemahüvitis, mis võimaldab kas emal või isal saada vanemahüvitist üldjuhul alates lapse 31. elupäevast (võrdluseks, et varem sai isa hakata vanemahüvitist kasutama lapse 70ndast elupäevast). Erandiks on olukord, kui isa on enne lapse sündi isa vanemahüvitise ära kasutanud. Sel juhul on isal võimalik kasutada jagatavat vanemahüvitist juba lapse sünnist. Jagatavat vanemahüvitist makstakse 475 päeva eest ehk hüvitise järjest välja võtmise korral ligikaudu üks aasta ja 3,5 kuud.

Seega on aja jooksul suurendatud vanemahüvitisega samaaegselt lubatud töise tulu sissetuleku piiri, muudetud vanemahüvitise välja võtmise perioodi paindlikumaks ning isade võimaliku hüvitise saamise perioodi pikemaks. Lisaks on oodata täiendavaid muudatusi ka 2026. aastal. Ühest küljest muudetakse

¹ Nii enne kui pärast seadusemuudatust kehtis lisaks reegel, et kui vanemahüvitisega samaaegselt saadav töine tulu ületas lubatud töise tulu piiri, siis vanemahüvitise suurus = hüvitis – (tulu - töise tulu piir)/2 ehk iga piiri ületanud 1 euro töise tulu eest tuli vanemahüvitist tagasi maksta 50 senti.

vanemahüvitise saamist töötamise ajal veel paindlikumaks ehk enam pole teiselt tasul ülempiiri vanemahüvitise saamise ajal. Samal ajal langetatakse vanemahüvitise maksimaalne määr praeguselt kolmekordselt keskmiselt palgalt kahekordse keskmise palgani².

Alljärgnevalt tabelist saab kokkuvõtvalt ülevaate vanemahüvitise kasutamise tingimustest. Kirja on pandud tavapärased tingimused, kuid need võivad erineda teatud juhtudel (nt kui ema ei käinud tööl enne lapseootust jne). Muudatused on alla joonitud. Tabelis ja alljärgnevas analüüsis mõeldakse vanemahüvitise saamist seda osa vanemahüvitise, mida oleks olnud võimalik kasutada mõlema vanema poolt.

Tabel 1. Vanemahüvitise saamise tingimused erinevatel perioodidel

Periood	Emal võimalikud hüvitised lapse sünnil	Isal võimalikud hüvitised lapse sünnil	Vanemahüvitise* tavapärase kestus	Lubatud töötasu piir vanemahüvitise saamise ajal	Muu
Kuni 28.02.2018	Sünnituspuhkus/-hüvitis + vanemahüvitis võimalik alates sünnituspuhkuse lõpust	Isapuhkus 10 tööpäeva + vanemahüvitis võimalik alates lapse 70ndast elupäevast	435 päeva	Eelmise kalendriaasta 1. jaanuarist töötasu alammäär (28.02.2018 seisuga 470 eurot)	
01.03.2018-30.06.2020	Sünnituspuhkus/-hüvitis + vanemahüvitis võimalik alates sünnituspuhkuse lõpust	Isapuhkus 10 tööpäeva + vanemahüvitis võimalik alates lapse 70ndast elupäevast	435 päeva	<u>Pool vanemahüvitise ülempiirist (01.03.2018 seisuga 1544 eurot)</u>	
01.07.2020-31.03.2022	Sünnituspuhkus/-hüvitis + vanemahüvitis võimalik alates sünnituspuhkuse lõpust	<u>30päevane isa vanemahüvitis</u> + vanemahüvitis võimalik alates lapse 70ndast elupäevast	435 päeva	Pool vanemahüvitise ülempiirist	<u>Võimalik kasutada vanemahüvitist osade kaupa 3 aasta jooksul</u>
01.04.2022 - ...	<u>Emal vanemahüvitis + vanemahüvitis võimalik alates lapse 31st elupäevast</u>	30päevane isa vanemahüvitis + vanemahüvitis võimalik <u>üldiselt alates lapse 31st elupäevast, kuid teatud juhtudel ka juba lapse sünnist.</u>	<u>475 päeva</u>	Pool vanemahüvitise ülempiirist	Võimalik kasutada vanemahüvitist osade kaupa 3 aasta jooksul

Allikas: töötukassa koostatud perehüvitiste seaduse põhjal

Märkused:* - toodud on see kestus, mida saaks kasutada mõlemad vanemad; muudatused märgitud allajoonituna.

1.3. Alusandmed

Analüüsis kasutatakse sotsiaalkindlustusameti andmeid isa vanemahüvitise saamise ja töötukassa andmeid emade töötuks registreerimise kohta perioodil 2017-2023.³

Isade kohta on kasutada analüüsis vanemahüvitise saamise andmed 2017-2023. Isade vanemahüvitise andmetest on analüüsis vaadeldud vanemahüvitise saamist seda osa vanemahüvitise, mida oleks olnud võimalik kasutada mõlema vanema poolt. Ehk isade puhul on analüüsist välja jäetud 30päevane täiendav isa vanemahüvitis, mida on võimalik kasutada vaid isadel. Andmestik on vanemahüvitise

² Täpsem vanemahüvitise ülempiiri arvutamise meetodika on analüüsi koostamise hetkel järgnevat: ühe kalendrikuu vanemahüvitise ülempiir on lapse sünni aastast arvates üle-eelmise kalendriaasta Eesti keskmise sotsiaalmaksuga maksustatava ühe kalendrikuu tulu kolmekordne suurus.

³ Isikuandmete töötlemine käesoleva uuringu raames on kooskõlastatud Andmekaitse Inspeksiooniga (otsus nr 2.2.-1/24/5-5).

perioodid, mis lõppesid pärast 01.01.2017, kuid võisid alata enne 2017. aastat. Kõik vanemahüvitise saamise perioodid on andmetes toodud kuni 31.12.2023, hilisema ajaperioodi kohta andmeid pole. Seega näiteks 2023.a keskel alanud vanemahüvitiste osas on vanemahüvitise kasutamise andmed teada vaid poole aasta kohta.

Lisaks isa vanemahüvitise perioodile on sotsiaalkindlustusametist saadud andmetes ema isikukood, lapse sünniaeg, ema viimane elukoht maakonna tasemel ning laste arv, kelle eest ema on saanud peretoetusi alates 2017. aastast. Kuna andmestikus puudub isa identifikaator, siis isade arv on võrdsustatud emade arvuga⁴. Sotsiaalkindlustusameti andmetele on läbi ema isikukoodi ühendatud juurde töötukassa töötuna arveloleku andmed, et vaadata, kui suur osa emadest, kelle lapse isad saavad vanemahüvitist, on töötuks registreerinud, ja milline on nende profiil, tööturuteenuste kasutamine, hüvitiste-toetuste saamise ulatus.

Analüüsis otsitakse vastuseid järgmistele uurimisküsimustele:

- 1) Kui suur osa isadest on vanemahüvitist kasutanud ja kuidas see on ajas muutunud?
- 2) Kui paljud emad on isa vanemahüvitise saamise ajal töötuks registreerinud?
- 3) Milline on töötuks registreerinud emade taust ja kuidas erineb see teistest samaealistest naistest, kes on töötuna arvel?
- 4) Kui pikk on arvele tulnud emade arveloleku kestus?
- 5) Millistel teenustel arvele tulnud emad arveloleku jooksul osalevad?
- 6) Milline on nende arveloleku lõpu põhjus?

2. Isad vanemahüvitise saajana

- ✓ **Sotsiaalkindlustusameti andmetel sai aastatel 2017-2023 vanemahüvitist kokku 14 450 isa 17 070 lapse eest. Vanemahüvitist saavate isade laste osatähtsus kõikidest sündidest on vaadeldud perioodi jooksul suurenenud pea kaks korda.**

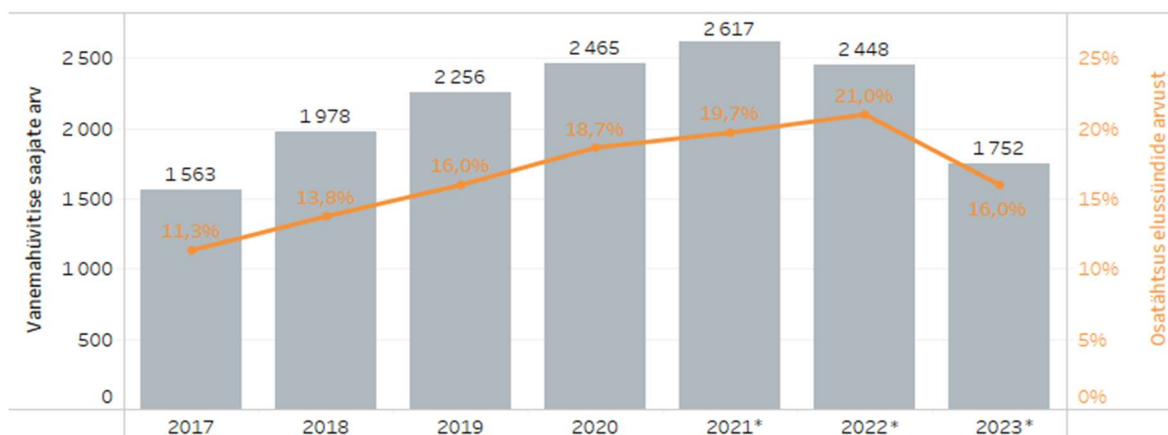
Sotsiaalkindlustusameti andmetel sai aastatel 2017-2023 vanemahüvitist kokku 14 450 isa⁵ 17 070 lapse eest, kelle emal on Eesti isikukood. Vanemahüvitist saavate isade arv on aasta-aastalt suurenenud hoolimata sellest, et sündide arv on sellel perioodil vähenenud. 2017. aastal sündinud laste eest sai vanemahüvitist 1563 isa, 2022. aastal sündinud laste eest 2448⁶ isa (vt Joonis 1). Vanemahüvitist saavate isade laste osatähtsus kõikidest elussündidest⁷ on sel perioodil suurenenud pea kaks korda. 2017. aastal oli see näitaja 11,3%, kuid 2022. aastal juba 21%.

⁴ Tegelik isade arv võib erineda, kuivõrd ühe naise lastel võib olla erinev isa või erinevate emade lastel sama isa.

⁵ Kuivõrd andmetes ei ole isa identifikaatorit, on isade arv võrdsustatud emade arvuga. Tegelikult võib aga isade arv erineda.

⁶ Andmestikus on vanemahüvitise andmed kuni 31.12.2023, seega võib isa vanemahüvitise saajate arv 2022. aastal olla mõnevõrra suurem, kuivõrd 2022. a sündinud laste puhul ei ole 2023. a lõpuks lõppenud veel periood, mille jooksul võib vanemahüvitist kasutada. Siiski kasutab valdav osa isadest vanemahüvitist lapse 1,5 eluaasta jooksul, seega ei tohiks puuduvate andmete osa olla väga suur.

⁷ Osakaalu kasutamisel tuleb arvestada, et andmestiku puuduste tõttu on tegemist ligikaudse suurusjärguga. Andmestikus on esitatud vanemahüvitise perioodid ema isikukoodi ja lapse sünniaja järgi. Puudub lapse identifikaator, mistõttu laste arv, kelle eest vanemahüvitist saadi, on suurem — kaksikud, kolmikud jne on loetud üheks. Seetõttu on laste arv, kelle isad said vanemahüvitist, mõnevõrra alahinnatud.

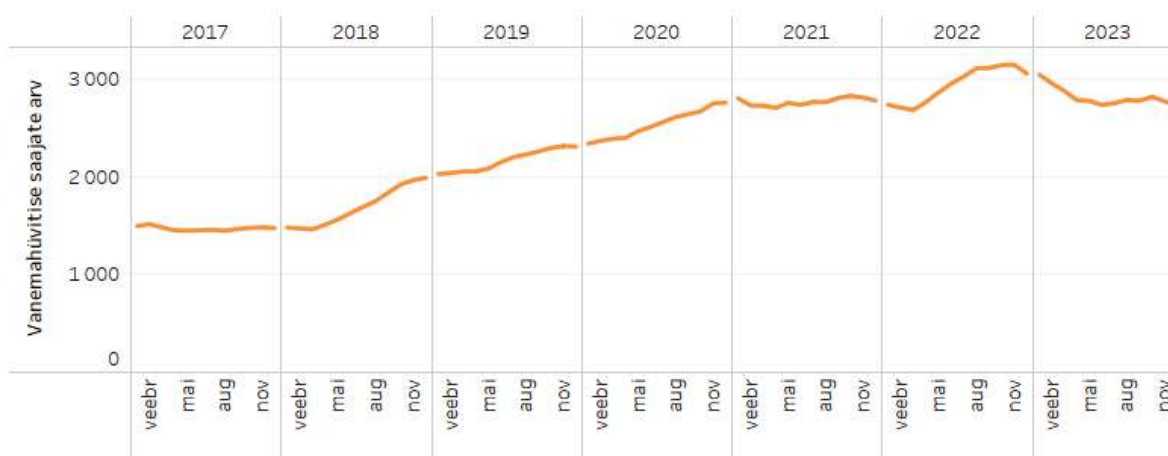
Joonis 1. Vanemahüvitist saanud isade arv (vasak telg) ja nende osakaal kõikidest elussündidest (parem telg), lapse sünniaasta järgi

Allikas: töötukassa arvutused SKA andmete põhjal

Märkus*: 2021., 2022. ja eriti 2023. aasta andmed võivad täpsustuda, kuna periood, mille kestel isa võib vanemahüvitist taotleda, veel kestab.

- ✓ **Kuine vanemahüvitise saajate arv isade seas hakkas suurenema peale 2018. a seadusemuudatust.**

Järgnevalt vaadeldakse isade vanemahüvitise saamise perioodide järgi vanemahüvitise saajate arvu kuus ja selle muutumist ajas (vt Joonis 2). On näha, et isade arv, kes saavad vanemahüvitist, on hakanud kasvama alates 2018. a seadusemuudatusest, millega lubati oluliselt suuremat töise tulu teenimist samaaegselt vanemahüvitise saamisega. 2017. aastal sai kuus keskmiselt vanemahüvitist ca 1500 isa, 2018. aasta lõpuks ulatus aga nende arv ca 2000ni. 2019.-2020. aastal jätkus vanemahüvitist saavate isade arvu kasv. 2020. aasta lõpus sai vanemahüvitist ligi 2800 isa. 2022. aasta seadusemuudatuste järgselt suurenes isa vanemahüvitise saajate arv veelgi, aasta lõpuks oli saajaid üle 3000.

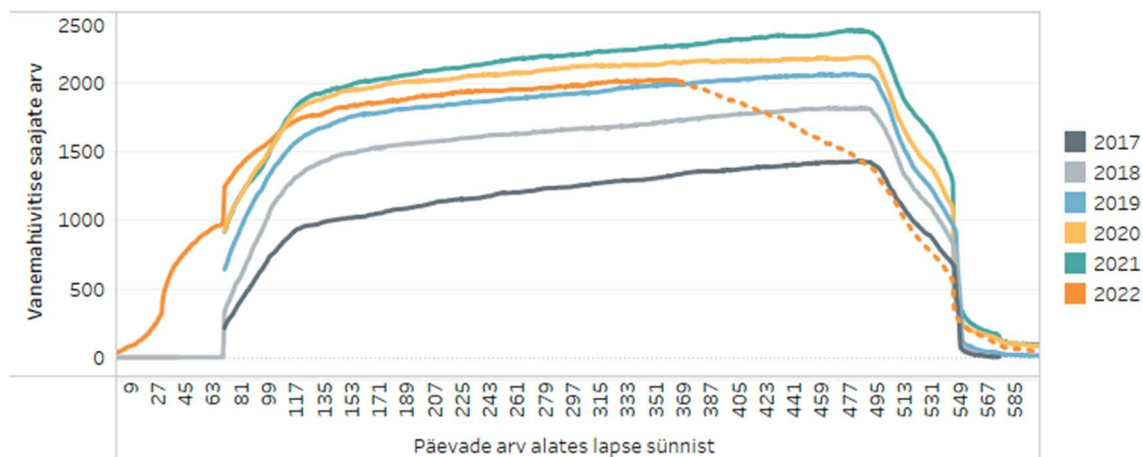
Joonis 2. Vanemahüvitist saavate isade arv kuude lõikes, vanemahüvitise saamise perioodi järgi

Allikas: töötukassa arvutused SKA andmete põhjal

- ✓ **Enamik vanemahüvitist saanud isasid kasutab vanemahüvitist järjest lapse esimese 1,5 eluaasta jooksul.**

Vanemahüvitise seadusandluse muutumise tõttu on isade vanemahüvitise kasutama hakkamise aeg muutunud varasemaks (vt Joonis 3). Kui enne 2022. aastat sai isa vanemahüvitist hakata kasutama

alates 71. päevast alates lapse sünnist, siis alates 2022. aastast saab jagatavat vanemahüvitist hakata kasutama üldjuhul 31. päevast, kuid võimalik on seda kasutada ka varem. Kuigi vanemahüvitist on võimalik kasutada kuni lapse 3-aastaseks saamiseni (sealjuures periooditi), siis enamik isasid kasutab hüvitist järjest lapse esimese 1,5 eluaasta jooksul. Vaid üksikutel juhtudel kasutatakse vanemahüvitist hilisemas lapse vanuses.

Joonis 3. Vanemahüvitist kasutanud isade arv päevade lõikes alates lapse sünnist, lapse sünniaasta järgi

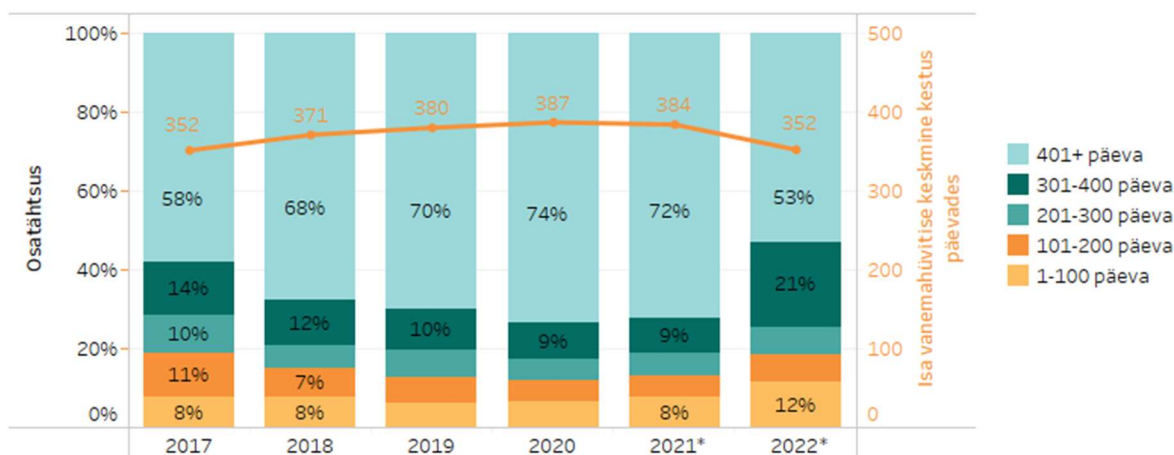
Allikas: töötukassa arvutused SKA andmete põhjal

Märkus: Joonisel ei ole näidatud kogu vanemahüvitise saamise ajatelge alates lapse sünnist, vaid andmete esitamine on piiratud 600 päevaga. 2022. aasta osas on kõikised andmed olemas kõikide laste esimese eluaasta kohta.

✓ **Isa vanemahüvitise keskmine kestus on ajas mõnevõrra pikenenud.**

Isa vanemahüvitise keskmine kestus on ajas mõnevõrra pikenenud: 2017. aastal sündinud laste eest kasutasid isad keskmiselt vanemahüvitist 352 päeva, 2020. ja 2021. aastal sündinud laste eest juba üle 380 päeva⁸ (vt Joonis 4). Suur osa isadest, viimastel aastatel ca 80%, kasutab vanemahüvitist pikemal perioodil (300+ päeva).

⁸ Vanemahüvitist on võimalik kasutada kuni lapse kolmeaastaseks saamiseni, mistõttu 2021. aastal ja hiljem sündinud laste eest saadud keskmine isa vanemahüvitise kestus ei ole käesoleva analüüsi aluseks olevates andmetes lõplik. Kui arvestada, et valdavalt kasutavad isad vanemahüvitise ära lapse esimese 1,5 eluaasta jooksul, siis puudutab andmete täpsustumine eelkõige andmeid alates 2022. a sündinud laste osas.

Joonis 4. Vanemahüvitise keskmine kestus päevades (parem telg) ja vanemahüvitise kestuse jaotus (vasak telg), lapse sünniaasta järgi

Allikas: töötukassa arvutused SKA andmete põhjal

Märkus*: osaliselt 2021.a ja eriti 2022. a andmed võivad täpsustuda, kuna periood, mille kestel isa võib vanemahüvitist taotleda, veel kestab.

3. Isade vanemahüvitise ajal emade töötuna arvele tulemine ja arveoleku kestus

3.1. Emade töötuks registreerumine isade vanemahüvitise saamise perioodil

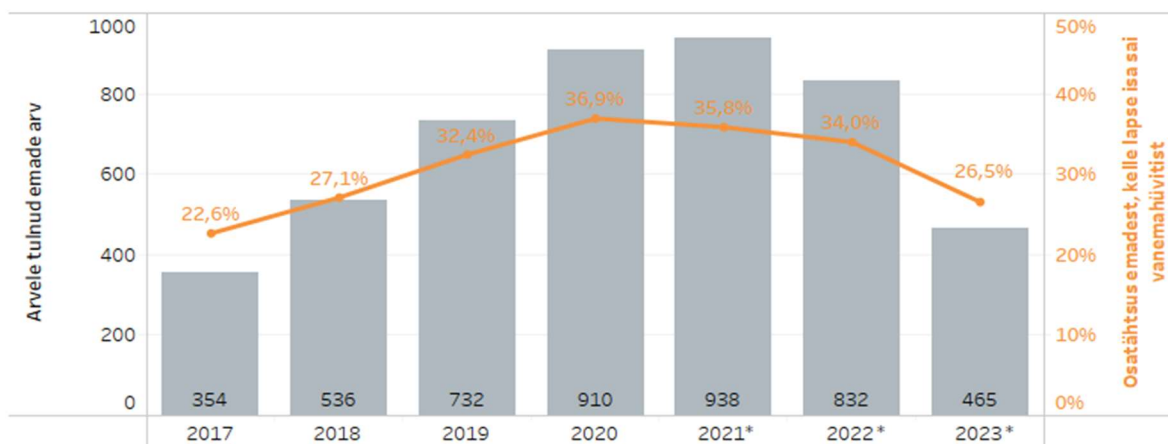
Kuivõrd eelnevast analüüsist selgus, et isad on aastate jooksul hakanud rohkem vanemahüvitist kasutama ja selle kasutamise periood on pikenenud, siis alljärgnevalt on töötukassa andmete põhjal vaadeldud, kuidas on see mõjutanud emade⁹ käitumist töötuks registreerimisele. Nimelt isade vanemahüvitise saamise ajal võivad emad jääda ravikindlustuseta. Seda juhtudel, kui isa töötab vanemahüvitise saamise ajal tegelikult edasi ning emad loobuvad varasemast töösuhtest, et kasvatada kodus last. Üheks võimaluseks ravikindlustus saada on töötuna registreerimine ning seepärast võib töösuhtest loobunud emadel tekkida motivatsioon võtta ennast töötuna arvele. Järgnevalt on vaadatud töötukassa andmetel, kui suur osa laste emadest on isa vanemahüvitise saamise ajal töötuna arvel. Aluseks on ema need töötuna arveoleku perioodid, mille kestel isa vähemalt ühel päeval sai vanemahüvitist.

- ✓ **Kokku on 14 450-st emast isa vanemahüvitise saamise ajal töötuks registreerinud kolmandik (4760 ema).**

Kokku on 14 450-st emast isa vanemahüvitise saamise ajal töötuks registreerinud 4760 ema, s.o 33% (vt Joonis 5). Ajas on töötuks registreerinud emade arv ja osatähtsus suurenenud. 2017. aastal sündinud laste emadest oli isa vanemahüvitise saamise ajal vähemalt ühe päeva töötuna arvel ligi 23%. Viimastel aastatel on töötuks registreerinud 35-36% emadest¹⁰, kelle lapse isa saab samal ajal vanemahüvitist.

⁹ Siin ja edaspidises analüüsis mõeldakse emade all just neid emasid, kelle lapse isa kasutas vanemahüvitist.

¹⁰ 2021.,2022. a ja eriti 2023. aasta andmed ei ole lõplikud.

Joonis 5. Töötuna arvele tulnud emade arv, kelle lapse isa kasutas vanemabuhvitist (vasak telg), ning nende osakaal kõikide emade seas, kelle lapse isa kasutas vanemabuhvitist (parem telg), lapse sünniaasta järgi

Allikas: töötukassa arvutused töötukassa ja SKA andmete põhjal

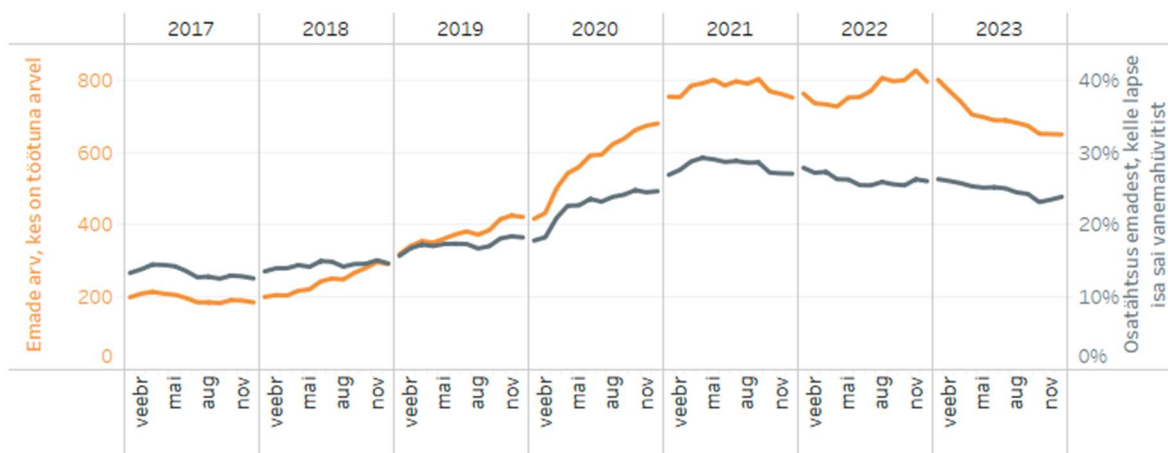
Märkus*: 2021., 2022. ja eriti 2023. a andmed võivad täpsustuda, kuna periood, mille kestel isa võib vanemabuhvitist taotleda, veel kestab ning seepärast võib olla vanemabuhvitise ajal arvele tulnud emade arv alahinnatud.

- ✓ **Ka kuises vaatluses on suurenenud emade arv, kes on töötuna arvel isa vanemabuhvitise saamise ajal.**

Kui eelnevalt vaadeldi emade töötuna arvele tulemist lapse sünniaasta alusel, siis järgnevalt on vaadeldud kui palju emasid on keskmiselt kuus töötuna arvel samal ajal, kui lapse isa saab vastavas kuus vanemabuhvitist¹¹(vt Joonis 6). Nii nagu on suurenenud igakuine isa vanemabuhvitise saajate arv, nii on suurenenud ka emade arv, kes on töötuna arvel isa vanemabuhvitise saamise ajal. Seejuures suurenes arvele tulnute osatähtsus kuni 2021. aastani. 2021.-2022. aastal oli kuus keskmiselt arvel ca 800 lapse ema, kelle lapse isa sai samal kuul vanemabuhvitist. 2023. aastal on langenud arvel olevate emade arv kui ka osatähtsus.

Kui isade seas hakkas vanemabuhvitise saajate arv suurenema märgatavalt just 2018. a seadusemuudatuse järel, siis emade seas toimus töötuks registreerunute arvu/osakaalu märkimisväärne suurenemine 2020. aastal COVID-kriisi saabumisega, mis võib olla seotud nii tööturu olukorra halvenemisega kui ka tervisekriisi taustal tervisekindlustuse olemasolu tähtsuse tõusuga.

¹¹ Siin on toodud nende emade arv, kelle lapse isa sai vastavas kuus vähemalt ühe päeva vanemabuhvitist ja kes oli töötuna arvel vähemalt ühe päeva.

Joonis 6. Töötuna arvelolevate emade arv, kelle lapse isa kasutas samaaegselt vanemahüvitist (vasak telg), ning nende osakaal emade seas, kelle lapse isa kasutas vanemahüvitist (parem telg), töötuna arvel olemise/vanemahüvitise saamise perioodi järgi

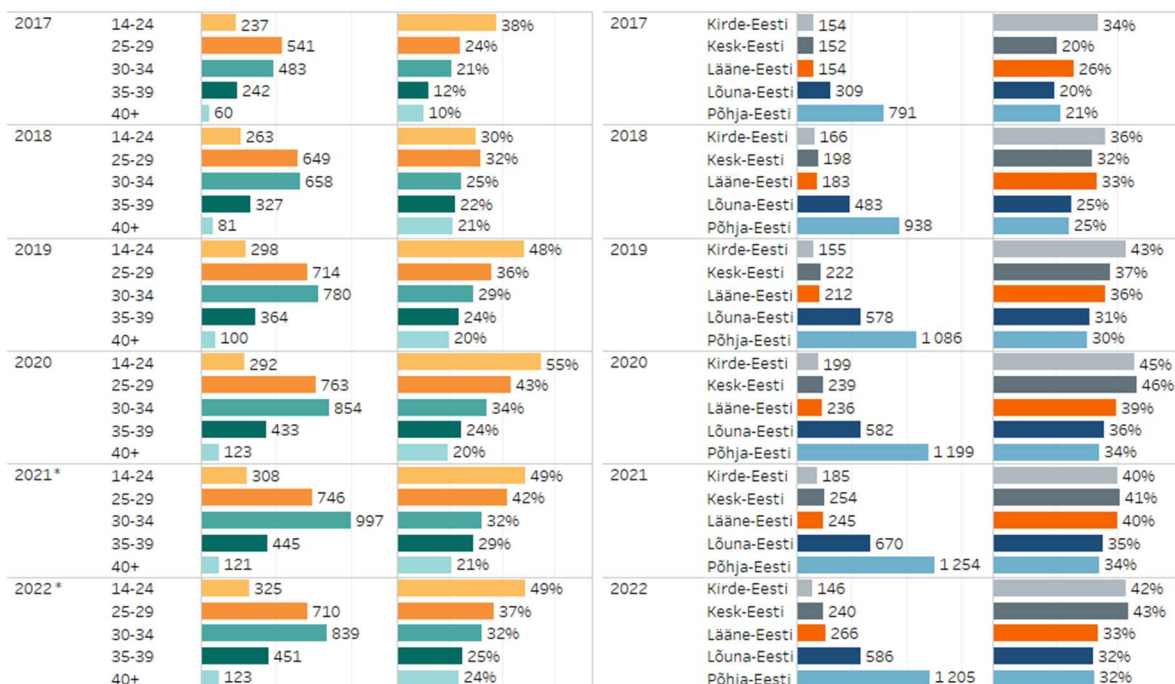
Allikas: töötukassa arvutused töötukassa ja SKA andmete põhjal

Märkus: joonisel on arvestatud töötuna neid emasid, kelle lapse isa sai vastavas kuus vähemalt ühe päeva vanemahüvitist ja kes oli sellel kuul töötuna arvel vähemalt ühe päeva.

- ✓ **Vanemahüvitist kasutanud isade laste emadest tulevad suhteliselt rohkem töötuna arvele nooremad emad ning Kirde-Eestis ja Kesk-Eestis elavad emad.**

Järgnevalt võrreldakse, kas emade profiil, kes on end isa vanemahüvitise ajal töötuna registreerunud, erineb nendest emadest, kes end lapse isa vanemahüvitise ajal töötuna ei registreeri (vt Joonis 7). Vaatluse alt on välja jäetud 2023. aastal sündinud laste isade vanemahüvitiste andmed, kuna nende puhul on kõige suurem tõenäosus, et vanemahüvitise kasutamise andmed on veel poolikud. Emade hulgas, kelle laste isad saavad vanemahüvitist, on kõige enam 25-29 ning 30-34aastaseid, nende mõlema vanusegrupi osatähtsus on ca kolmandik. See on ka ühtlasi lapsesaamise kõige sagedasem iga. Kui aga vaadelda, mis vanusegruppides emad suhteliselt rohkem arvele tulevad, siis vanemahüvitist kasutanud isade partneritest tulevad arvele pigem nooremad emad. Kui kuni 24aastastest emadest on viimastel aastatel arvele tulnud ca pool ja 25-29aastastest ca 40%, siis 40+ vanuses emadest ca viiendik.

Pooled emadest, kelle laste isa saab vanemahüvitist, elavad Põhja-Eestis (s.o Harjumaal). Lõuna-Eestis elavate emade osatähtsus on veerand ning kümnendik elab nii Kesk- kui ka Lääne-Eestis. Kirde-Eesti osatähtsus on kõige väiksem – ca 8%. Viimaste aastate põhjal on näha, et Kirde-Eestis ja Kesk-Eestis elavad emad on suhteliselt kõige rohkem registreerunud töötuks isa vanemahüvitise saamise ajal. Viimastel aastatel on see näitaja olnud veidi üle 40%.

Joonis 7. Emade arv, kelle lapse isa kasutas vanemahüvitist (vasakpoolne tulp), ning töötuks registreerinud emade osakaal kõikide emade seas, kelle lapse isa kasutas vanemahüvitist (parem tulp), lapse sünniaja järgi

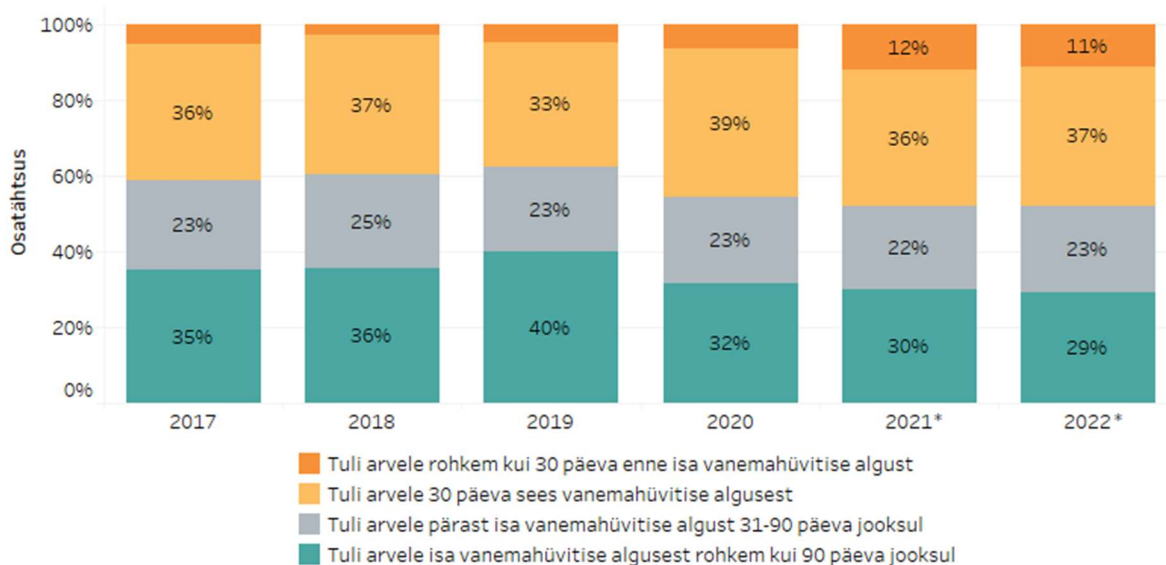
Allikas: töötukassa arvutused töötukassa ja SKA andmete põhjal

Märkus*: 2021. ja 2022. aasta andmed võivad täpsustuda, kuna periood, mille kestel isa võib vanemahüvitist taotleda, veel kestab ning seepärast võib isa vanemahüvitise ajal arvele tulnud emad veel lisanduda.

- ✓ **Töötuks registreerinud emade seas registreeris suur osa end töötuks siis, kui lapse isa hakkas saama vanemahüvitist ning laps oli alla pooleaastane.**

Töötuks registreerinud emade seas registreeris suurem osa end töötuks sel perioodil kui lapse isa hakkas saama vanemahüvitist (viimastel aastatel 36-39%) või kuni 3 kuu jooksul pärast vanemahüvitise algust (vt Joonis 8). Aga on ka neid emasid, kes olid töötuna arvel enne isa vanemahüvitise saamise algust (viimastel aastatel 11-12% arvele tulnud emadest) või tulid arvele rohkem kui kolm kuud pärast vanemahüvitise saamise algust.

Kui vaadelda arvele tulemist lapse vanuse järgi, siis enamik emasid registreerib end töötuks alla pooleaastase lapse kõrvalt. Ligi kaks kolmandikku emadest on töötuks registreerinud, kui laps on 0-6kuune. Pooled emad on arvele tulnud 2-6kuuse lapse kõrvalt, seejuures kõige rohkem on töötuks registreerinud 3kuuste laste emad.

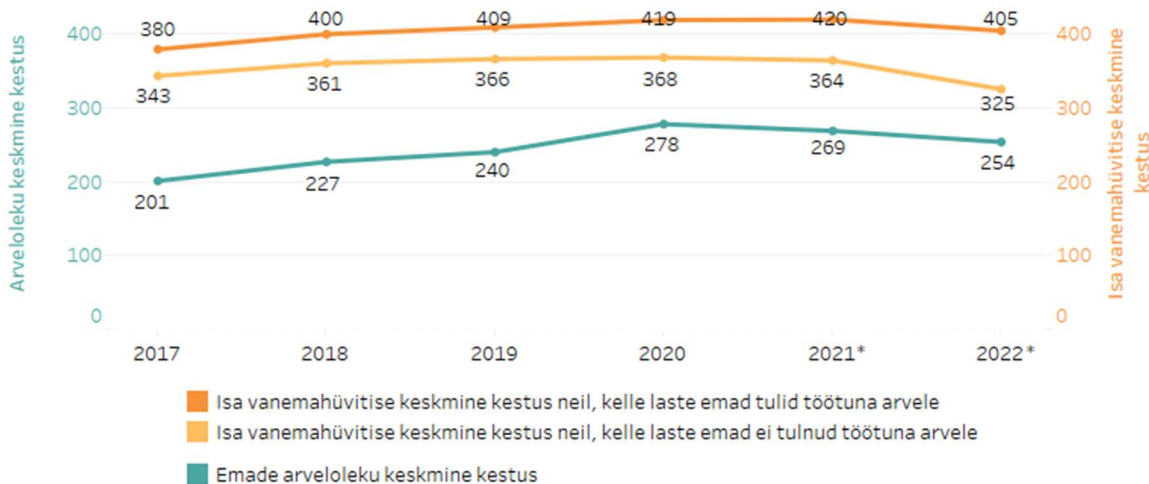
Joonis 8. Isa vanemahüvitise saamise ajal töötuna arvelolevate emade arvele tulemise aeg, lapse sünniaasta järgi

Allikas: töötukassa arvutused töötukassa ja SKA andmete põhjal

Märkus*: 2021. ja 2022. aasta andmed võivad täpsustuda, kuna periood, mille kestel isa võib vanemahüvitist taotleda, veel kestab ning seepärast võib isa vanemahüvitise ajal arvele tulnud emad veel lisanduda.

- ✓ **Sarnaselt isade vanemahüvitise kestuse pikenedamisega on pikenenud ka emade keskmine arveloleku kestus.**

Emade keskmine arveloleku kestus on ajas pikenenud (vt Joonis 9). 2017. aastal sündinud laste puhul oli emade keskmine arveloleku kestus isa vanemahüvitise ajal 201 päeva, 2020. aastal sündinud laste puhul 278. Seejuures töötuks registreerinud emade laste isade vanemahüvitise periood on keskmiselt pikem kui nende isade vanemahüvitise periood, kelle lapse emad töötuks ei registreeri.

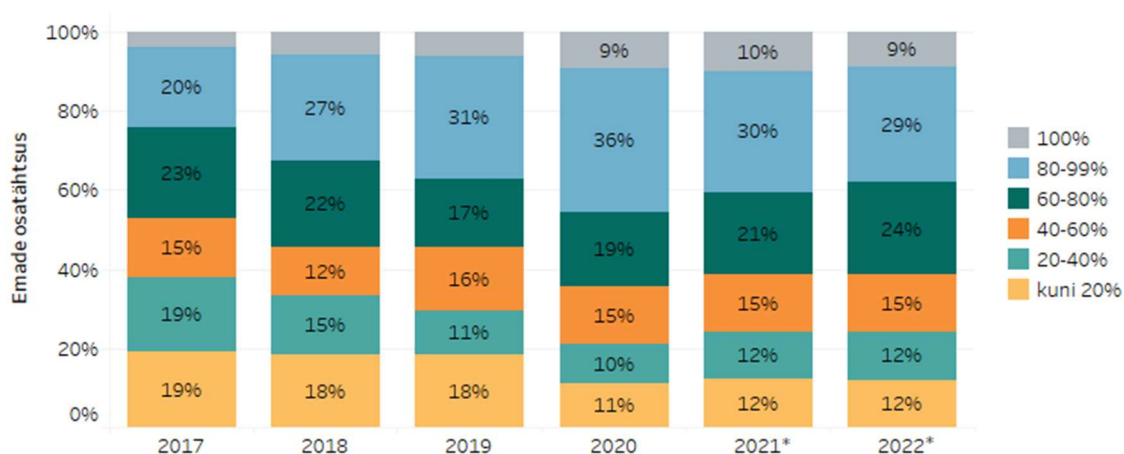
Joonis 9. Isa vanemahüvitise saamise ajal töötuna arvelolevate emade keskmine arveloleku kestus (vasak telg) ja isade vanemahüvitise kestus lapse ema töötuna arveletuleku järgi (parem telg), lapse sünniaasta järgi

Allikas: töötukassa arvutused töötukassa ja SKA andmete põhjal

Märkus: 2021 ja 2022. aasta andmed võivad täpsustuda, kuna periood, mille kestel isa võib vanemahüvitist taotleda, veel kestab. Lisaks, mida hilisem aasta, seda lühem on periood, mille jooksul saab vaadelda töötuse kestuse perioodi.

- ✓ **Viimastel aastatel on töötuna arvele tulnud emad olnud arvel keskmiselt ligi 2/3 isa vanemahüvitise kestusest.**

Järgnevalt saab ülevaate emade töötuna arveloleku perioodi kattumistest isade vanemahüvitise perioodiga alljärgnevalt jooniselt (vt Joonis 10). Viimastel aastatel on suurenenud arvele tulnud emade hulgas nende osatähtsus, kes on arvel terve või suurema osa isa vanemahüvitise saamise perioodist. Vähemalt 80% isa vanemahüvitise perioodist on töötuna arvel olnud viimastel aastatel ligikaudu 40%. Viimastel aastatel on töötuna arvele tulnud emad olnud arvel keskmiselt ligi 2/3 isa vanemahüvitise kestusest.

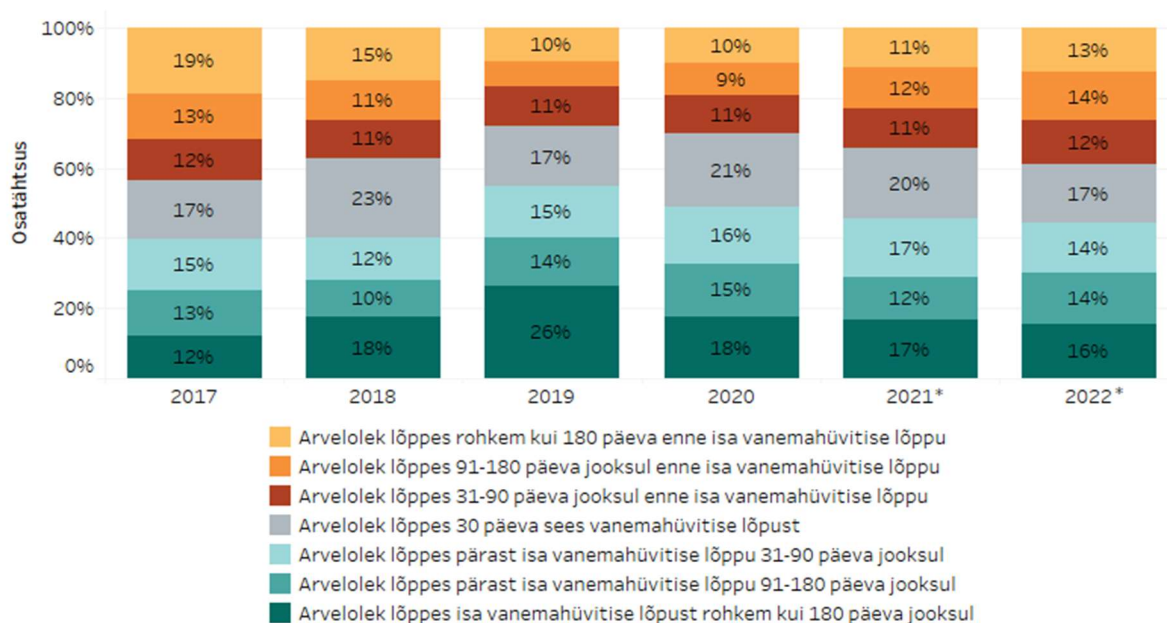
Joonis 10. Isa vanemahüvitise saamise ajal töötuna arvelolevate emade arveloleku kestus isa vanemahüvitise kestusest, lapse sünniaasta järgi

Allikas: töötukassa arvutused töötukassa ja SKA andmete põhjal

Märkus*: 2021. ja 2022. aasta andmed võivad täpsustuda, kuna periood, mille kestel isa võib vanemahüvitist taotleda, veel kestab ning seepärast võib isa vanemahüvitise ajal arvele tulnud emasid veel lisanduda.

- ✓ **Viimastel aastatel on töötuna arvel olnud emadest ligikaudu pooled läinud arvelt maha isa vanemahüvitise lõppemise ajal.**

Kui vaadelda, millal on emad töötuna arvelt maha läinud, siis viimastel aastatel on ca 45-50% emadest läinud arvelt maha kuni kolm kuud enne isa vanemahüvitise lõppu või kuni kolm kuud pärast isa vanemahüvitise lõppu (vt Joonis 11). Ca 30% on neid, kes on jäänud arvele pikemalt pärast isa vanemahüvitise saamise lõppemist (arvelolek lõppes isa vanemahüvitise lõpust rohkem kui 90 päeva jooksul) ja ca 20-25% neid, kes läksid arvelt maha rohkem kui kolm kuud enne isa vanemahüvitise lõppemist.

Joonis 11. Isa vanemahüvitise saamise ajal töötuna arvelolevate emade arvelt maha minemise aeg, lapse sünniaasta järgi

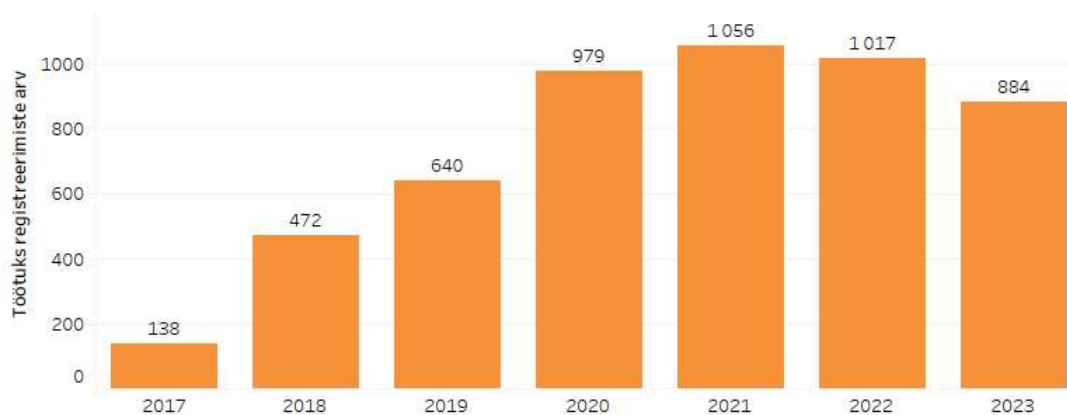
Allikas: töötukassa arvutused töötukassa ja SKA andmete põhjal

Märkus*: 2021. ja 2022. aasta andmed võivad täpsustuda, kuna periood, mille kestel isa võib vanemahüvitist taotleda, veel kestab ning seepärast võib isa vanemahüvitise ajal arvele tulnud emad veel lisanduda.

3.2. Töötuna arvel olevate emade arveoleku, kasutatud hüvitiste ja teenuste võrdlus teiste registreeritud töötutega

Alljärgnevalt on vaadeldud töötuna registreeritud emad, kellel arveoleku ajal kasutas lapse isa vanemahüvitist ning vaadeldud on täpsemalt nende profiili ja arveoleku ajal saadud hüvitisi ja teenuseid. Fookuses on 2017.-2023. aastal sündinud laste emade arvelolekud aastatel 2017-2023¹², mis kattusid isa vanemahüvitise saamise perioodiga. Alljärgnevas analüüsis on andmeid vaadeldud arveletuleku põhiselt, mis tähendab, et osa emadest on arvestuses mitmekordselt. Kümnenndik emadest on isa vanemahüvitise saamise kestel olnud mitu korda arvel. Kokku on vaadeldud 4383 ema 5186 arvelolekut 4762 lapse eest (vt Joonis 12).

¹² Töötukassa töötute arveolekute andmed on käesolevas analüüsis seisuga 31.01.2025

Joonis 12. Töötuna arvele tulemised emade seas, kelle lapse isa kasutas samaaegselt vanemahüvitist, töötuna arvele tulemise aja järgi

Allikas: töötukassa arvutused töötukassa ja SKA andmete põhjal

Selleks, et hinnata kas ja mille poolest erineb arvele tulnud emade (sihtrühm) töötuna arvelolek teistest registreeritud töötutest, on järgnevas analüüsis andmeid võrreldud teiste naistega vanuses 16-44, kes tulid arvele aastatel 2017-2023 (võrdlusgrupp). Välja on jäetud Ukraina sõjapõgenikud, kes mõjutavad oluliselt 2022. ja 2023. aasta uute töötute statistikat, eriti 16-44aastaste naiste statistikat.

✓ **Keskmine arvele tulnud ema on 30aastane teise taseme haridusega harjumaalane.**

Arvele tulnud emade keskmine vanus on läbi aastate ca 30 aastat (vt Joonis 13), mis on viimastel aastatel Eestis ligikaudu ka keskmine vanus lapse sündimisel. Ligi pooled arvele tulnud on teise taseme haridusega, üle kolmandiku (36%) kolmanda taseme haridusega ja 16% esimese taseme haridusega¹³. Erialane haridus on olemas 64%-l arvele tulnud emadest. Natuke vähem kui pool (46%) emadest tuli arvele Tallinna ja Harjuma osakonda, 12% Tartu osakonda, 10% Ida-Virumaa osakonda.

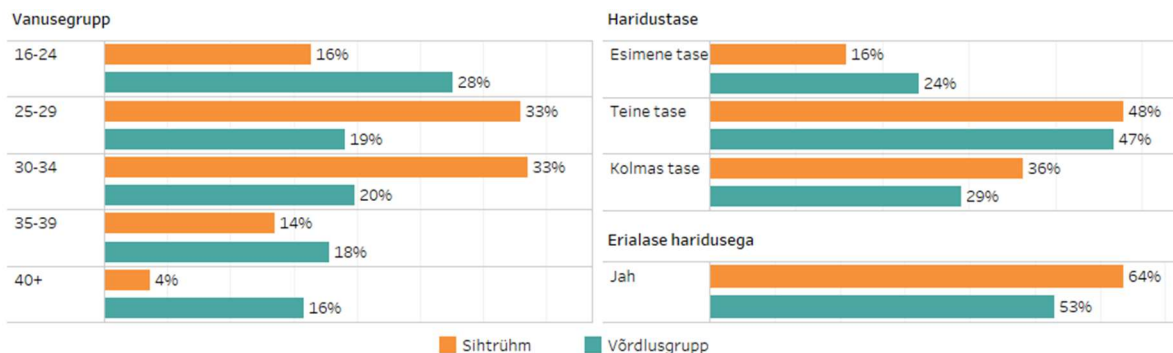
Kui võrrelda neid näitajaid võrdlusgrupiga, siis sihtrühma ja võrdlusgrupi vanusejaotus on väga erinev. Emade hulgas on enam 25-34aastaseid, võrdlusgrupis aga 35aastaseid ja vanemaid ning noori vanuses 16-24. Sihtrühma haridustase on teiste samaealiste naistega võrreldes kõrgem. Emade hulgas on kõrgem kolmanda haridustasemega inimeste osakaal ning erialase haridusega inimeste osakaal. Sellest lähtuvalt on näha, et arveletulnud emad ei ole nõ tavapärane sihtrühm, kes on töötuks jäänud ja otsivad tööd töötukassa abiga.

¹³ Haridustasemete jaotus:

esimene tase - algharidus, kutseharidus ilma keskhariidusega, kutseharidus põhiharidusega, põhiharidus, põhiharidus kutseharidusega;

teine tase - kutseharidus keskhariidusega, kutsekeskhariidus põhikooli baasil, kutsekeskhariidus või kutseõpe keskhariiduse baasil, üldkeskhariidus;

kolmas tase - keskeriharidus, rakenduskõrghariidus, bakalaureus, magister, doktor

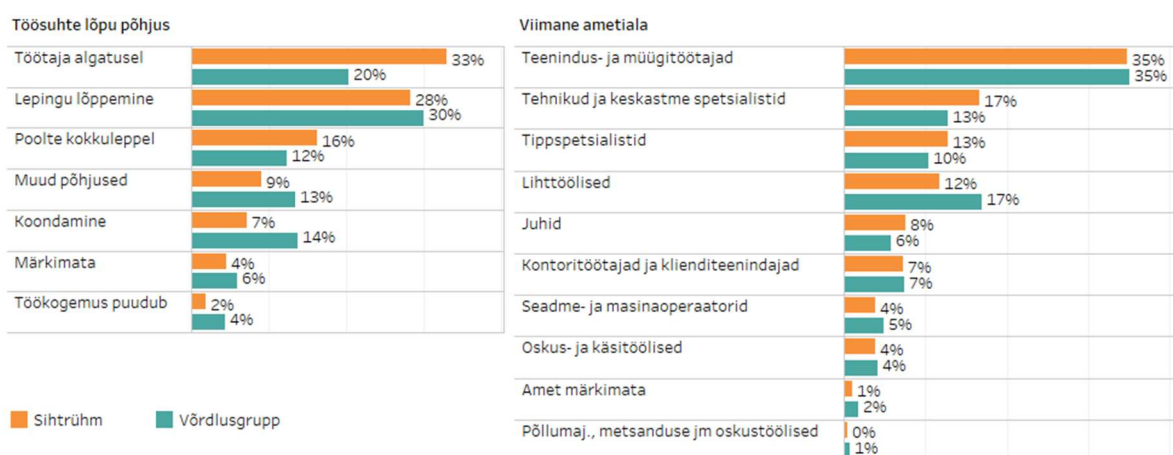
Joonis 13. Isa vanemahüvitise saamise ajal töötuna arvelolevate emade (sihtrühm) profiil ning selle võrdlus teiste arvelolevate naistega vanuses 16-44 (võrdlusgrupp), 2017.-2023. aastal töötuna arvele tulnute seas

Allikas: töötukassa arvutused töötukassa ja SKA andmete põhjal

- ✓ **Valdaval osal arvele tulnud emadest on olemas töökogemus ning viimane töösuhe on lõppenud sagedamini enda algatusel.**

Varasem töökogemus on olemas 98%-l emadest. Üle kolmandiku emadest töötas enne teenindus- ja müügitöötajana, 17% tehniku- või keskkastme spetsialistina, 13% tippspetsialistina ja 12% lihttöölisena (vt Joonis 14).

Enamiku emade töösuhe on lõppenud hiljuti, üle pooltel juhtudel viimase kahe kuu jooksul enne töötuks registreerimisest. Kolmandik on töölt lahkunud omal algatusel, 28% tähtajalise või võlaõigusliku lepingu lõppemise tõttu ning 16% poolte kokkuleppel. Ajas on mõnevõrra vähenenud töötaja omal algatusel lahkunute ning poolte kokkuleppel töösuhete lõpetanute osatähtsus ning suurenenud tähtajalise ja võlaõiguslike lepingute lõppemiste osatähtsus. Võrreldes teiste naistega on emade seas varasem töösuhe lõppenud sagedamini nende enda algatusel. Emadest on oma algatusel töösuhete lõpetanud kolmandik, võrdlusgrupis on neid 20%.

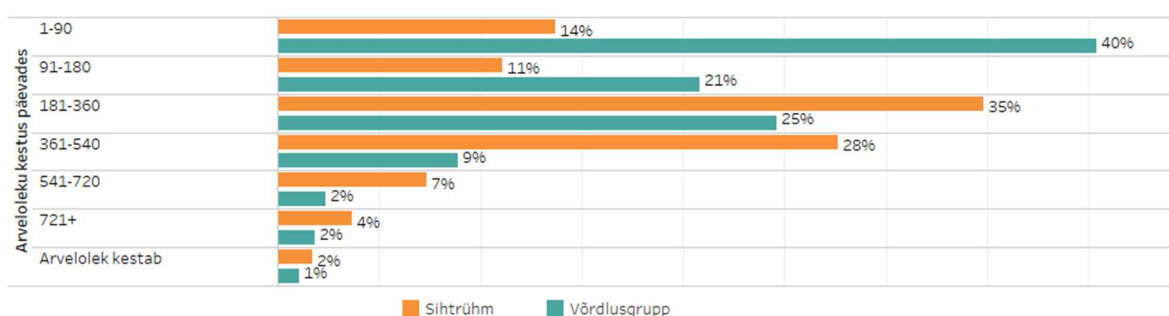
Joonis 14. Isa vanemahüvitise saamise ajal töötuna arvelolevate emade (sihtrühm) viimase töösuhete lõpu põhjus ja ametiala ning nende võrdlus teiste arvelolevate naistega vanuses 16-44 (võrdlusgrupp), 2017.-2023. aastal töötuna arvele tulnute seas

Allikas: töötukassa arvutused töötukassa ja SKA andmete põhjal

- ✓ **Emad on võrreldes teiste naistega 1,8 korda pikemalt töötuna arvel (keskmiselt 330 päeva) ning nende arveloleku kestus on aja jooksul pikenenud.**

Emad on keskmiselt arvel olnud 330 päeva - kõige sagedamini on nad arvel 181-360 päeva (35%) ja 361-540 päeva (28%) (vt Joonis 15). Võrreldes teiste naistega vanuses 16-44, on emad olnud keskmiselt pikemalt arvel - kui emad olid keskmiselt arvel ligi 330 päeva, siis teised naised 188 päeva. Võrdlusgrupis on oluliselt suurem nende osakaal, kes on töötuna arvel vaid lühikest aega (kuni kolm kuud), sellal kui emade seas on selle grupi osakaal väike (14%).

Emade arveloleku kestus on aja jooksul pikenenud. 2017.-2018. aastal arvele tulnud emade keskmine arvelolek kestis alla 300 päeva, alates 2019. aastast on keskmine arvelolek kestnud ligikaudu 350 päeva. Arvelolek kestis kauem neil, kes said kas töötuskindlustushüvitist ja/või töötutoetust. Arvelolek oli keskmisest pikem ka neil, kelle viimane töösuhe lõppes koondamise tõttu.

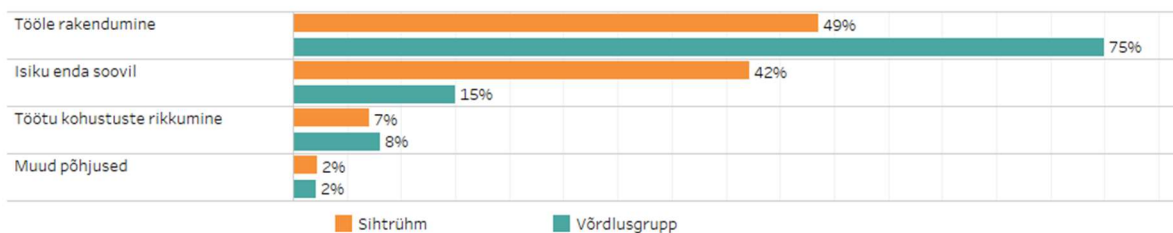
Joonis 15. Isa vanemahüvitise saamise ajal töötuna arvelolevate emade (sihtrühm) arveloleku kestus ning selle võrdlus teiste arvelolevate naistega vanuses 16-44 (võrdlusgrupp), 2017.-2023. aastal töötuna arvele tulnute seas

Allikas: töötukassa arvutused töötukassa ja SKA andmete põhjal

- ✓ **Emade arvelolek lõppeb teiste naistega võrreldes rohkem omal soovil ja vähem tööle rakendumise tõttu. Sageli lõppeb arvelolek, kui laps saab 1,5aastaseks ehk eelduslikult isa vanemahüvitise lõppemisega.**

Emade arvelolek lõppeb pooltel juhtudel tööle rakendumisega, võrdlusgrupis on rakendunute osatähtsus 75% (vt Joonis 16). Veidi üle 40% emade arvelolek lõppeb isiku enda soovil, võrdlusgrupis on nende osatähtsus 15%. Kahjuks ei ole töötukassa andmetel võimalik öelda, mida omal soovil arveloleku lõpetanud emad edasi teevad ning kas ja kui suur osa neist mõne aja möödudes hõivesse liigub.

Kõige enam on arveloleku lõpetamisi, kui laps on 1,5-aastane ehk eelduslikult on vanemahüvitis ära kasutatud. Vanemahüvitise lõppedes naasevad arvatavasti paljud emad tööle. Nendel, kes tööle ei naase ja kes on oletatavasti olnud arvel vaid ravikindlustuse saamiseks, on võimalik pärast isa poolt kasutatud vanemahüvitise perioodi taas taotleda ravikindlustustatust alla kolmeaastase lapse kasvatamise eest. Seega pole enam vajalik olla arvel vaid ravikindlustuse saamise eesmärgil.

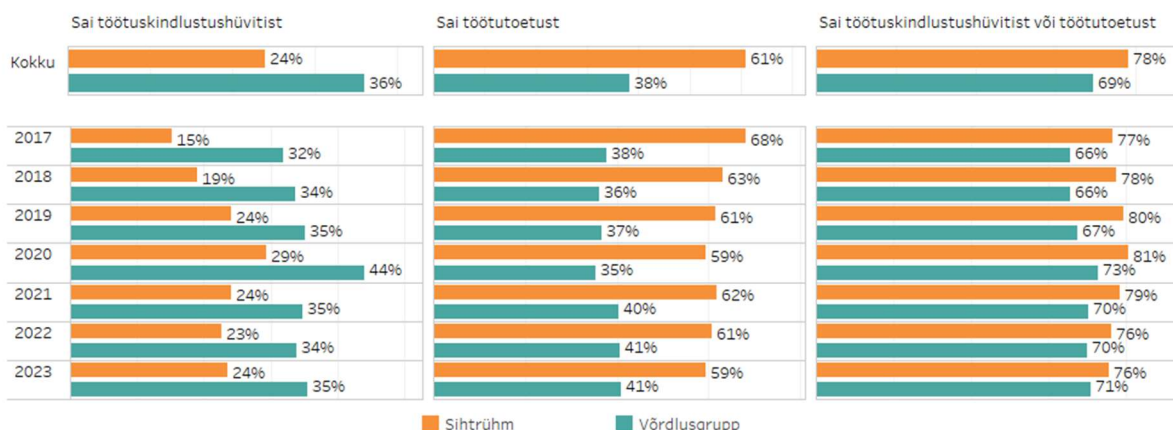

Joonis 16. Isa vanemahüvitise saamise ajal töötuna arvelolevate emade (sihtrühm) arveloleku lõpu põhjused ning nende võrdlus teiste arvelolevate naistega vanuses 16-44 (võrdlusgrupp), 2017.-2023. aastal töötuna arvele tulnute seas

Allikas: töötukassa arvutused töötukassa ja SKA andmete põhjal

- ✓ **Enamik emadest saab arveloleku jooksul kas töötutoetust või töötuskindlustushüvitist. Töötuskindlustushüvitist on emad saanud võrreldes teiste naistega harvemini ja töötutoetust sagedamini.**

Arvele tulnud emadest sai arveloleku ajal töötuskindlustushüvitist ca veerand, töötutoetust aga ca 60% (vt Joonis 17). Kokku sai kas töötuskindlustushüvitist ja/või töötutoetust ligi 80% arvele tulnud emadest. Võrreldes teiste naistega on emad saanud vähem töötuskindlustushüvitist, aga rohkem töötutoetust. See on seletatav sellega, et emad on sagedamini omal soovil töölt lahkunud ning omal algatusel töölt lahkunud inimesed ei kvalifitseeru töötuskindlustushüvitisele, kuid kvalifitseeruvad töötutoetusele.

Joonis 17. Isa vanemahüvitise saamise ajal töötuna arvelolevate emade (sihtrühm) seas töötuskindlustushüvitise ja töötutoetuse saajate osatähtsus ning nende näitajate võrdlus teiste arvelolevate naistega vanuses 16-44 (võrdlusgrupp), 2017.-2023. aastal töötuna arvele tulnute seas

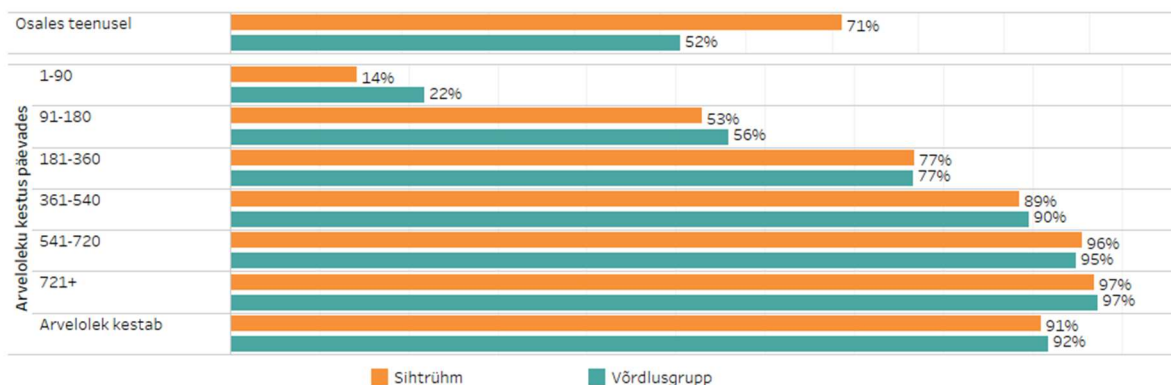
Allikas: töötukassa arvutused töötukassa ja SKA andmete põhjal

- ✓ **Teenusel on osalenud ca 70% arvel olnud emadest, enim karjääriteenustel (56% emadest) ja oskuste arendamise teenustel (40% emadest). Emad on osalenud teenustel rohkem kui teised arvel olnud naised.**

Teenusel on osalenud 71% arvel olnud emadest, sellal kui võrdlusgrupis on see näitaja 52% (vt Joonis 18). See on seotud aga emade keskmisest pikema arveloldud ajaga. Mida pikemalt on nii emad kui teised naised töötuna arvel olnud, seda suurem on nende seas teenustel osalejate osakaal.

Lisaks on emade teenusel osalemiste andmetest näha, et teenustel osalenute osakaal on aja jooksul suurenenud. Viimane on taas seotud sellega, et teenusel osalemine on seotud arveloleku kestusega.

Kuna 2017.-2018. aastal olid arveloleku kestused hilisemate aastatega võrreldes lühemad, siis oli neil aastatel ka teenusel osalejaid mõnevõrra vähem. 2017.-2018. aastal arvele tulnud emadest osales teenusel kaks kolmandikku, 2019.-2021. aastal töötuks registreerunute puhul on teenusel osalenuid ca 75%.

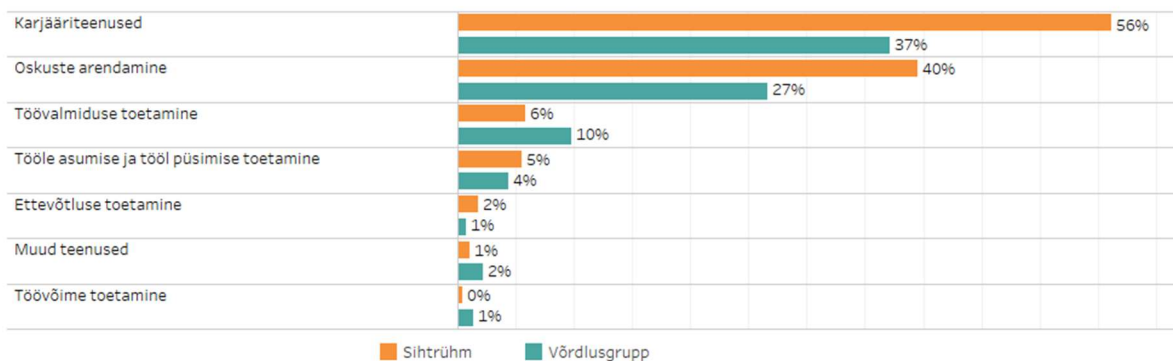
Joonis 18. Isa vanemahüvitise saamise ajal töötuna arvelolevate emade (sihtrühm) seas teenusel osalejate osatähtsus kokku ja arveloleku kestuse järgi ning nende näitajate võrdlus teiste arvelolevate naistega vanuses 16-44 (võrdlusgrupp), 2017.-2023. aastal töötuna arvele tulnute seas

Allikas: töötukassa arvutused töötukassa ja SKA andmete põhjal

Märkus: 100% on siin joonisel vastavalt kõik arvel olnud emad (sihtrühm) või arvel olnud naised vanuses 16-44 (võrdlusgrupp)

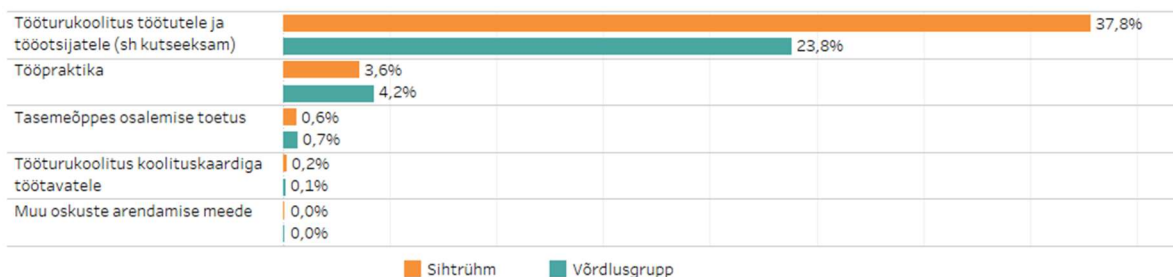
Arvele tulnud emadest on kõige enam osalenud karjääriteenustel (56% arvele tulnud emadest) ja oskuste arendamise teenustel (40% arvele tulnud emadest) (vt Joonis 19). Oskuste arendamise meetmetes on enam osalenud vanemad vanusegrupid. Kui 16-24aastaste puhul on osalemise määr 29%, siis 25-39aastaste puhul vahemikus 39-44% ning vähemalt 40aastastest on oskusi arendanud ca pool (48%). Enam on oskuste arendamise meetmetes osalenud need, kelle põhiline suhtluskeel ei ole eesti keel, ning Tallinna ja Harjumaa ning Ida-Virumaa osakonnas arvel olevad emad. Samuti on oskuste arendamise meetmetes osalenud enam need, kelle arvutioskus on kõrgemal tasemel.

Ka võrdlusgrupp on kasutanud karjääriteenuseid ja oskuste arendamise teenuseid enim. Võrdlusgrupist suhteliselt vähem on emad kasutanud töövalmiduse toetamise teenuseid.

Joonis 19. Isa vanemahüvitise saamise ajal töötuna arvelolevate emade (sihtrühm) seas teenusel osalejate osatähtsus teenuse grupi järgi ning osalejate osakaalu võrdlus teiste arvelolevate naistega vanuses 16-44 (võrdlusgrupp), 2017.-2023. aastal töötuna arvele tulnute seas
 Allikas: töötukassa arvutused töötukassa ja SKA andmete põhjal
 Märkus: 100% on siin joonisel vastavalt kõik arvel olnud emad (sihtrühm) või arvel olnud naised vanuses 16-44 (võrdlusgrupp)

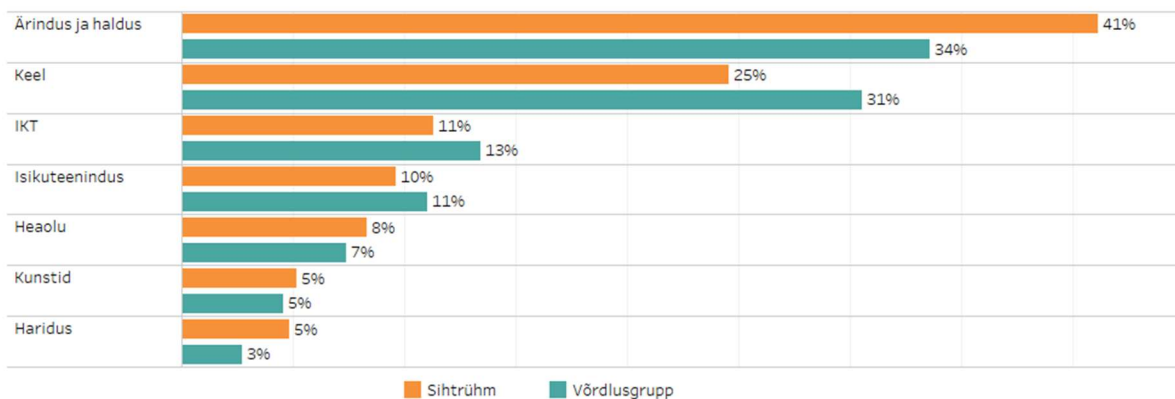
Järgnevalt on analüüsitud täpsemalt oskuste arendamise meetmetes osalenuid. Oskuste arendamise meetmetest suurima osa moodustavad tööturukoolitused (vt Joonis 20). Emade seas osales töötuna arvele tulijatest tööturukoolitusel 38%, sellal kui võrdlusgrupist 24%. Teine kasutatavaim teenus oli oskuste arendamise meetmetest tööpraktika, milles osales nii arvele tulnud emadest kui võrdlusgrupist 4%.

Joonis 20. Isa vanemahüvitise saamise ajal töötuna arvelolevate emade (sihtrühm) seas oskuste arendamise meetmetes osalejate osatähtsus oskuste arendamise teenuse järgi ning osalejate osakaalu võrdlus teiste arvelolevate naistega vanuses 16-44 (võrdlusgrupp), 2017.-2023. aastal töötuna arvele tulnute seas
 Allikas: töötukassa arvutused töötukassa ja SKA andmete põhjal
 Märkus: 100% on siin joonisel vastavalt kõik arvel olnud emad (sihtrühm) või arvel olnud naised vanuses 16-44 (võrdlusgrupp)

Kui vaadelda täpsemalt tööturukoolitusel osalenute õppesuundi (vt Joonis 21), siis emadest, kes osalesid tööturukoolitustel, osales üle 40% äriduse ja halduse õppesuuna koolitustel, veerand osales keelekoolitustel, 11% IKT koolitustel ja 10% isikuteeninduse koolitustel. Äriduse ja halduse õppesuuna koolitustest moodustasid üle poole juhtimise ja halduse õppekavarühma koolitused, ligi 30% turundus ja reklaam ning üle viiendiku majandusarvestus ja maksundus.

Võrdlusgrupiga võrreldes osalesid emad rohkem äriduse ja halduse õppesuunal ja vähem keelekoolitustel.

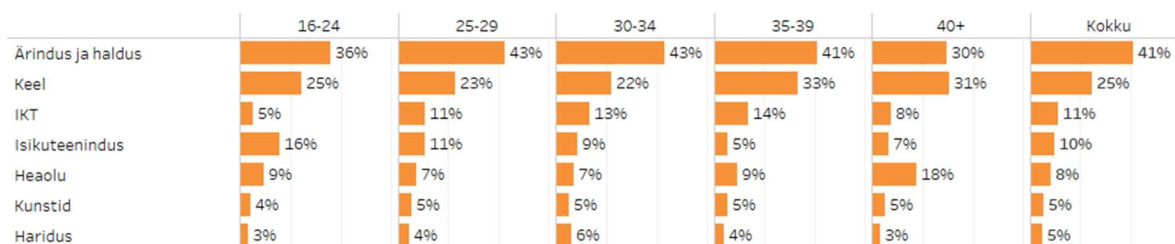

Joonis 21. Isa vanemahüvitise saamise ajal töötuna arvelolevatest emadest (sihtrühm) tööturukoolitusel osalenute seas koolituse õppesuundade osatähtsused ning nende võrdlus teiste arvelolevate naistega vanuses 16-44 (võrdlusgrupp), 2017.-2023. aastal töötuna arvele tulnute seas

Allikas: töötukassa arvutused töötukassa ja SKA andmete põhjal

Märkus: 100% on siin joonisel vastavalt kõik tööturukoolitusel osalenud arvel olnud emad (sihtrühm) või tööturukoolitusel osalenud arvel olnud naised vanuses 16-44 (võrdlusgrupp)

Kui võrrelda emade seas osalemist tööturukoolituse õppesuundades vanusegrupiti (vt Joonis 22), siis kõikides vanusegruppides on näha, et ärenduse ja halduse õppesuuna koolitused on olnud kõige kasutatavamad. Suhteliselt rohkem on ärenduse ja halduse õppesuuna koolitustel osalenud 25-39aastased, vähem aga üle 40aastased ja 16-24aastased emad. Teine levinum suund on olnud keelekoolitused, mida on teistest rohkem kasutanud 35aastased ja vanemad. Lisaks paistab välja, et 16-24aastased emad on võrreldes teiste vanusegruppidega osalenud enam isikuteeninduse koolitustel, peamiselt juuksuritöös ja iluteeninduses. 40aastaste ja vanemate seas suhteliselt rohkem kasutatud heaolu koolitused on olnud peamiselt sotsiaaltöö ja nõustamise erialal, sellal kui nooremates vanusegruppides on peamiseks heaolu koolituse õppekavarühmaks lastehoid ja teenused noortele.

Joonis 22. Isa vanemahüvitise saamise ajal töötuna arvelolevatest emadest tööturukoolitusel osalenute seas koolituse õppesuundade osatähtsused vanusegrupiti, 2017.-2023. aastal töötuna arvele tulnute seas

Allikas: töötukassa arvutused töötukassa ja SKA andmete põhjal

Märkus: 100% on siin joonisel kõik tööturukoolitusel osalenud arvel olnud emad

4. Kokkuvõte

Töötukassa läbi viidud väikelaste vanemate töötuks registreerimise analüüs vaatles väikelaste emade töötuna registreerimisi lapse isa vanemahüvitise perioodi ajal aastatel 2017-2023. Nimelt on Eestis

vanemahüvitise süsteemis toimunud alates 2018. aastast olulised seadusemuudatused, mis on muutnud töötamise vanemahüvitise ajal paindlikumaks ning soodustanud ka isade poolt vanemahüvitise kasutamist. Samal ajal on töötukassa nõustajad täheldanud, et registreeritud töötute hulgas on kasvanud nende väikelastega emade osakaal, kes töötuna arveloleku peamiseks põhjuseks toovad välja vajaduse saada ravikindlustus (sellal kui lapse isa kasutab vanemahüvitist) ega ole valmis koheselt tööle asuma.

Sotsiaalkindlustusametil sai aastatel 2017-2023 vanemahüvitist kokku 14 450 isa 17 070 lapse eest, kelle emal on Eesti isikukood. Vanemahüvitist saavate isade laste osatähtsus kõikidest sündidest on vaadeldud perioodi jooksul suurenenud pea kaks korda: 2017. aastal oli see näitaja 11,3%, kuid 2022. aastal juba 21%. Aja jooksul on isade vanemahüvitise kasutama hakkamise aeg alates lapse sünnist muutunud varasemaks ning hüvitise kasutamise periood pikenenud.

Kokku on 14 450-st emast isa vanemahüvitise saamise ajal töötuks registreerinud 4760 ema ehk kolmandik emadest. Aja jooksul on töötuks registreerinud emade osakaal mõnevõrra kasvanud, olles 2020.-2022. aastal 35-37%. Emadest tulevad suhteliselt rohkem arvele nooremad emad. Kui kuni 24aastastest emadest on arvele tulnud ca pool ja 25-29aastastest ca 40%, siis 40+ vanuses emadest ca viiendik. Isa vanemahüvitise saamise ajal on end viimastel aastatel suhteliselt rohkem töötuks registreerinud Kirde-Eestis ja Kesk-Eestis elavad emad.

Valdaval osal arvele tulnud emadest, kelle lapse isa kasutas samaaegselt vanemahüvitist, on olemas töökogemus ning viimane töösuhe on võrreldes samaealiste arvelolevate naistega lõppenud suhteliselt rohkem enda algatusel. Enamiku emade töösuhe on lõppenud hiljuti, üle pooltel juhtudel viimase kahe kuu jooksul alates töötuks registreerimisest. Töötuks registreerunud emade seas registreeris osa end töötuks siis, kui lapse isa hakkas saama vanemahüvitist. Kaks kolmandikku töötuna registreerunud emadest on töötuks registreerinud, kui laps on 0-6kuune. Pooled emad on arvele tulnud 2-6kuuse lapse kõrvalt, seejuures kõige rohkem on töötuks registreerinud 3-kuuste laste emad.

Sarnaselt isade vanemahüvitise kestuse pikenedes on ajas pikenenud ka emade keskmine arveloleku kestus. Viimastel aastatel on emad keskmiselt ligi 2/3 isa vanemahüvitise kestusest arvel. Emade arveloleku kestus on võrreldes teiste samaealiste naistega pikem ning lõppeb rohkem omal soovil ja vähem tööle rakendumise tõttu. Emade arvelolek lõppeb pooltel juhtudel tööle rakendumisega, võrdlusgrupis on rakendunute osatähtsus 75%. Veidi üle 40% emade arvelolek lõppeb isiku enda soovil, võrdlusgrupis on nende osatähtsus 15%. Kõige enam on arveloleku lõpetamisi, kui laps on 1,5-aastane ja eelduslikult on vanemahüvitist ära kasutatud.

Enamik emadest, kes olid isa vanemahüvitise saamise ajal arvel, saab arveloleku ajal kas töötutoetust või töötuskindlustushüvitist. Töötuskindlustushüvitist on emad saanud võrreldes teiste naistega harvemini ja töötutoetust sagedamini. Teenusel on osalenud ca 70% arvel olnud emadest, enim karjääriteenustel (56% emadest) ja oskuste arendamise teenustel (40% emadest).

Käesolev analüüs annab kinnitust töötukassa nõustajate tagasisidele, et osad väikelaste emadest võivad olla töötuna arvel just ravikindlustuse saamise eesmärgil, ning on näha, et emad eristuvad nõ tavapäraest töötuna arveolevatest naistest vanuses 16-44:

- emadest ligi 60% registreeris end töötuks sel perioodil kui lapse isa hakkas saama vanemahüvitist ning ligi pooled läksid arvelt maha isa vanemahüvitise lõppemise ajal;
- emad lõpetasid arvele tulekule eelnenud töösuhete sagedamini töötaja algatusel või poolte kokkuleppel kui teised naised;
- emad olid võrreldes teiste naistega 1,8 korda pikemalt arvel;

- emade arvelolek lõppes teiste naistega võrreldes rohkem omal soovil ja vähem tööle rakendumise tõttu.

Kuivõrd töötuna arvelolekuga kaasneb töötukassale kulu (sh nõustamisele), vajaks täiendavat analüüsimist ja arutelu, kas kulutõhususe seisukohalt oleks mõistlikum pakkuda emadele ravikindlustust isa vanemahüvitise saamise ajal ilma, et emad peaks selle jaoks töötuna arvele tulema.